

Sexualitatea în instituțiile rezidențiale de îngrijire a vârstnicilor și rolul asistenței sexuale

Autor: Karina Hoßfeld - VNB Germania

Sexualitatea este o nevoie umană fundamentală care persistă până la vârsta înaintată. Totuși, sexualitatea la vârste înaintate, în special în cadrul instituțiilor rezidențiale de îngrijire, este adesea ignorată, redusă la tăcere sau tratată ca un tabu. Convingerea larg răspândită în societate că persoanele în vârstă sau dependente de îngrijire nu mai au dorințe sexuale persistă, ceea ce conduce adesea la o imagine desexualizată a îmbătrânirii.

Modul în care sexualitatea este abordată în instituțiile de îngrijire a vârstnicilor este un subiect care mă interesează din mai multe perspective profesionale: pornind de la proiectul nostru Never Gets Old, am ajuns să reevaluez acest subiect în rolurile mele de coach și supervisor în instituții de îngrijire a vârstnicilor, precum și ca formator în educația pentru profesioniștii din domeniul îngrijirii. În ce măsură apare sexualitatea în timpul sesiunilor de supervizare? Ce tipuri de concepte sunt dezvoltate și implementate pentru a le permite rezidenților din centrele de îngrijire a vârstnicilor să experimenteze intimitatea?

În calitate de membru al echipei proiectului Never Gets Old, este misiunea mea personală să aduc o atenție publică mai mare asupra intersecției dintre îmbătrânire, sexualitate și sănătate și să contribui la provocarea și atenuarea stereotipurilor și prejudecăților societale. Acest articol își propune să contribuie la acest demers.

Sexualitatea la vârste înaintate – o nevoie greșit înțeleasă

Legătura dintre sexualitate și sănătate și, prin urmare, și satisfacția vieții persoanelor în vârstă a intrat din ce în ce mai mult în atenție în ultimii ani. În timp ce, în trecut, preocuparea principală era legată de consecințele negative ale sexualității asupra sănătății, cum ar fi infecțiile cu transmitere sexuală, cercetările de astăzi tind să sublinieze efectele pozitive ale sexualității asupra sănătății la vârsta înaintată.

Deși îmbătrânirea aduce schimbări ale corpului și ale sexualității în sine, dorințele și nevoile sexuale nu dispar pur și simplu. Majoritatea persoanelor în vârstă continuă să simtă nevoia de tandrețe, apropiere, intimitate și pot continua să aibă fantezii sexuale. Într-un sondaj realizat în 2011, jumătate dintre toate femeile cu vârste între 60 și 80 de ani și 90% dintre bărbații cu vârste între 50 și 90 de ani au declarat că au fantezii erotice (Grond 2011, p. 43). Aceste cifre arată clar că sexualitatea nu este un privilegiu rezervat celor tineri.

Privind legătura dintre sexualitate și sănătate, studiile confirmă în prezent că „experiențele de satisfacție sexuală, plăcerea sexuală și o imagine de sine sexuală pozitivă îmbunătățesc nu doar sănătatea sexuală, ci și sănătatea psihologică și fizică” (Blochwitz 2024, p. 28; citat în Döring 2019).

Cu toate acestea, în mediile rezidențiale de îngrijire - unde libertatea personală și intimitatea sunt adesea restricționate - exprimarea propriei sexualități poate deveni o provocare majoră.

Noi cerințe cu privire la educația în nursing

Educația și formarea în nursing devin din ce în ce mai academice. În timp ce, acum zece ani, încă predam cursuri pentru personalul de îngrijire aflat în poziții de conducere la diverse institute de formare continuă, astăzi astfel de cursuri uneori nu mai sunt oferite. Tot mai multe persoane aleg acum să urmeze studii universitare, de exemplu în managementul îngrijirii. În ultimele decenii au apărut diferite ramuri ale științei îngrijirii, împreună cu noi oportunități academice pentru formare avansată. Cu toate acestea, tema sexualității este rareori abordată în aceste contexte (vezi Blochwitz 2024, p. 29). Din experiența mea de predare la diferite școli de nursing, sunt familiarizată cu teoriile îngrijirii care stau la baza practicii de îngrijire și care urmăresc să îi ajute pe studenți să dezvolte o înțelegere holistică a îngrijirii. Un model important în formare este „Activitățile și experiențele existențiale ale vieții” (germană: *Aktivitäten und existenzielle Erfahrungen des Lebens*), dezvoltat de cercetătoarea germană în domeniul îngrijirii Monika Krohwinkel în 1984. Deși acest model și adaptările sale ulterioare includ importanța relațiilor sociale, dreptul la sexualitate nu este menționat explicit printre cele 13 domenii ale sale. Categoria „a te simți ca un bărbat sau ca o femeie” poate fi cea mai apropiată de abordarea acestui aspect, însă reflectă o înțelegere depășită a genului în lumina identităților sexuale și de gen diverse de astăzi. Pentru a favoriza o înțelegere mai profundă a modului în care pot fi abordate nevoile sexuale ale persoanelor în vârstă din instituțiile de îngrijire, tema sexualității la vârsta înaintată trebuie integrată mai ferm în educația și formarea în domeniul îngrijirii. Doar astfel pot fi dezvoltate și implementate concepte adecvate în cadrul instituțiilor de îngrijire.

Provocări în instituțiile rezidențiale de îngrijire

În activitatea mea ca supervizor în instituții rezidențiale de îngrijire a vârstnicilor, îi percep pe majoritatea membrilor personalului ca fiind foarte dedicați. Asigurarea unei vieți demne și autodeterminate este un obiectiv declarat și împărtășit de toți. Totuși, toți cei implicați sunt, de asemenea, conștienți de cât de complexă devine situația atunci când este vorba despre nevoile de intimitate și despre o sexualitate împlinită. Următoarele provocări se bazează pe experiența mea din practică și pe discuțiile pe care le-am avut cu profesioniști din domeniul îngrijirii vârstnicilor:

- Aproximarea care apare între rezidenți și personal, datorită naturii relației de îngrijire, poate fi înțeleasă greșit sau interpretată eronat.
- Incertitudine în jurul sexualității, asemănătoare comportamentelor adolescente. Atât îngrijitorii, cât și ceilalți rezidenți tind să întoarcă privirea. De exemplu, revistele pornografice sunt ascunse, bârfele se răspândesc, iar acest lucru împiedică în mod efectiv orice abordare deschisă a subiectului (vezi Marienstiftung 2017, p. 7).
- Lipsa intimității joacă un rol central: camerele comune, verificările frecvente și rutinele rigide de îngrijire lasă puțin spațiu pentru intimitate.
- Tabuurile impuse de personal sau de rude: îngrijitorii sau membrii familiei pot considera comportamentul sexual al persoanelor în vârstă drept „nepotrivit” sau „stânjenitor”.
- Homofobie și discriminare: persoanele LGBTQ+ se confruntă adesea cu lipsa acceptării sau se simt obligate să își ascundă identitatea.
- Demența și deteriorarea cognitivă: aceste cazuri ridică provocarea evaluării capacității de consimțământ și a protejării persoanelor împotriva unui posibil abuz.

Inspirată de proiectul Never Gets Old, îi întreb pe îngrijitori, în cadrul sesiunilor mele de formare, despre experiențele lor legate de sexualitate în instituțiile de îngrijire a vârstnicilor. Aspectele enumerate mai sus apar în mod repetat în răspunsurile lor. În sesiunile de supervizare, sexualitatea este adusă în discuție doar în legătură cu demența sau cu incidente de încălcare a limitelor personale. Prin urmare, apare întrebarea centrală: Cum pot persoanele din instituțiile de îngrijire a vârstnicilor să își trăiască sexualitatea într-un mod respectuos?

Asistența sexuală – O posibilă formă de sprijin?

O abordare pentru sprijinirea bunăstării sexuale a persoanelor în vârstă sau dependente de îngrijire este conceptul de asistență sexuală. Ideea centrală este de a permite participarea și autodeterminarea sexuală.

Ca parte a discursului mai amplu despre autonomia persoanelor dependente de îngrijire, organizația germană Pro Familia a inițiat în 2005 o discuție profesională și socio-politică despre asistența sexuală, prin publicarea unui raport de expertiză (vezi Pro Familia 2005, p. 4). De atunci, diferite concepte conexe au câștigat vizibilitate și un anumit grad de acceptare publică. De exemplu, pe site-ul unuia dintre cei mai importanți furnizori de asigurări de sănătate din Germania se afirmă:

„Intimitatea, atingerea tandră, erotismul și sexualitatea se numără printre nevoile umane fundamentale care sunt esențiale pentru bunăstarea noastră fizică și mentală. Sexualitatea înseamnă mult mai mult decât actul sexual în sine. Ea joacă un rol crucial în relațiile sociale și în formarea identității noastre de sine. O sexualitate neîmplinită poate reprezenta o povară semnificativă.” (AOK 2025)

Cu toate acestea, utilizarea asistenței sexuale rămâne extrem de controversată. Asistența sexuală implică, de obicei, persoane special instruite care oferă atingere intimă, conversație sau activități sexuale - întotdeauna pe baza dorințelor exprimate ale persoanei și în limite etice și legale clar definite. Sunt distinse diferite tipuri de asistență sexuală:

- **Asistență sexuală pasivă**

Aceasta include furnizarea unor articole precum contraceptive, jucării sexuale sau alte mijloace auxiliare (de exemplu, materiale pornografice), precum și facilitarea contactului cu un partener sexual. În mod esențial, persoana care oferă asistența nu este implicată direct în nicio activitate sexuală (vezi AOK 2025).

- **Asistență sexuală activă**

În acest caz, asistentul poate sprijini persoana în timpul masturbării sau poate ajuta la facilitarea actului sexual între parteneri cu mobilitate limitată. Acest lucru implică participarea directă la activități sexuale. Ca atare, limitele dintre asistența sexuală activă și însoțirea sexuală sunt fluide (vezi AOK 2025).

- **Companie sexuală**

Compania sexuală implică o terță persoană care îndeplinește dorințele sexuale specifice ale unei persoane cu dizabilități sau limitări. Deoarece aceasta implică servicii sexuale plătite, este clasificată din punct de vedere legal drept prostituție. Totuși, potrivit AOK (2025), accentul în cazul însoțirii sexuale nu este pus strict pe satisfacția sexuală - așa cum se întâmplă în prostituția convențională - ci mai degrabă pe accesul la experiențe holistice de apropiere, atingere fizică și autonomie personală. În această înțelegere, însoțirea sexuală are și o dimensiune clară legată de sănătate. Deoarece sexualitatea este un aspect esențial atât al identității personale, cât și al vieții sociale, însoțirea sexuală este destinată în principal promovării stimei de sine, autodeterminării și identității individuale (vezi ibid.).

Considerații etice și legale

Integrarea asistenței sexuale în instituțiile de îngrijire ridică întrebări importante:

- **Autodeterminare vs. nevoia de protecție:** Când este o persoană cu adevărat capabilă să ia o decizie autonomă de a utiliza un astfel de serviciu? Cum ar trebui gestionate cazurile care implică persoane cu demență?
- **Rolul personalului de îngrijire:** Au îngrijitorii voie să faciliteze sau să tolereze contactul cu asistenți sexuali?
- **Cadrul juridic:** Asistența sexuală nu este reglementată clar în dreptul german. Există riscul ca aceasta să fie confundată cu forme interzise de prostituție în contextul îngrijirii.

Abordarea etică a acestor întrebări necesită un dialog deschis, centrat pe nevoile persoanelor afectate, asigurând în același timp existența unor măsuri de protecție și a unor standarde profesionale. Gabriele Paulsen, fondatoarea unei agenții de asistență socială, subliniază de asemenea importanța calificărilor adecvate pentru persoanele care oferă astfel de servicii:

„Pentru mine, personal, ceea ce deosebește asistența sexuală de prostituție este calificarea persoanelor implicate. Ele sunt specializate în lucrul cu persoane cu dizabilități fizice și intelectuale sau cu persoane în vârstă. [...] De regulă, au o formare în domeniul îngrijirii sau al asistenței sociale. Trebuie să aibă experiență de lucru într-o instituție de îngrijire. Mulți provin din profesii terapeutice sau au o formare în Tantra.” (Paulsen în: Landwehr 2017)

În practică, asistența sexuală rămâne relativ rară în Germania. Ea există într-o zonă juridică gri, este controversată din punct de vedere social și este rareori susținută oficial de instituțiile de îngrijire.

Concluzie și perspective

Sexualitatea la vârsta înaintată merită mai multă atenție, recunoaștere și respect, în special în instituțiile rezidențiale de îngrijire. Nevoia de apropiere, tandrețe și sexualitate nu dispare odată cu intrarea într-un cămin de îngrijire sau cu devenirea dependentă de îngrijire.

Este probabil ca structura și viața de zi cu zi din instituțiile de îngrijire a vârstnicilor să se schimbe (și trebuie să se schimbe). În anii următori, așa-numita generație „baby boomer” va ajunge la vârsta înaintată — persoane care au crescut cu valori diferite, stiluri de viață alternative și identități sexuale diverse.

Instituțiile de îngrijire ar trebui sprijinite în dezvoltarea unor concepte care să promoveze intimitatea, educația și un mediu tolerant. Pentru unii rezidenți, asistența sexuală poate oferi un sprijin semnificativ. Totuși, aceasta trebuie integrată în cadrul unor orientări etice clare, al unei comunicări transparente și al unei abordări respectuoase față de nevoile individuale.

În cele din urmă, scopul este de a asigura că persoanele în vârstă pot trăi cu demnitate, autonomie și împlinire — în toate domeniile vieții.

Referințe

AOK-Krankenkasse (2025): Was bedeutet eine Sexualbegleitung für Menschen mit Behinderung? <https://www.aok.de/pk/magazin/familie/liebe-sexualitaet/sexualbegleitung-unterstuetzung-fuer-menschen-mit-behinderung/> (Zugriff 13.10.2025; 12:00 Uhr).

Blochwitz, Melanie (2024) Sexuelle Rechte im Alten- und Pflegeheim. Können Pflegeeinrichtungen von Angeboten der Sexualassistenten profitieren? Eine Untersuchung zur Umsetzung der sexuellen Rechte im Alten- und Pflegeheim. Masterarbeit 2024 Hochschule Merseburg https://repo.bibliothek.uni-halle.de/bitstream/1981185920/120898/1/BlochwitzMelanie_Sexuelle%20Rechte%20im%20Alten-%20und%20Pflegeheim.pdf (Zugriff 06.10.2025; 10:00 Uhr).

Döring, N. (2019). Sexualität in der Pflege. Zwischen Tabu, Grenzüberschreitung und Lebenslust. Aus Politik und Zeitgeschichte. Zeitschrift der Bundeszentrale für politische Bildung (APuZ). 69. Jahrgang, S. 24 – 30.

Grond, Erich (2011): Sexualität im Alter. Was Pflegekräfte wissen sollten und was sie tun können.

Landwehr, Tobias und Paulsen, Gabriele (2017): Sexualassistent. Ist das jetzt Förderung der Prostitution oder Zuhälterei? Interview in „Die Zeit“, 9. Januar 2017, 20:14 Uhr: <https://www.zeit.de/wissen/gesundheit/2017-01/sexualassistent-spd-gruene-demenz-nessita-interview/komplettansicht> (Zugriff 07.10.2025; 15:00 Uhr).

Marienhäusstiftung (Hrsg.) 2017: Konzept „Sexualität leben“ in den Senioreneinrichtungen der Marienhäus Stiftung. https://www.marienhäus.de/fileadmin/user_upload/01_Traeger/News/2023/02_Februar/Konzept_Sexualitaet_leben.pdf (Zugriff 07.10.2025; 15:00 Uhr).

Pro Familia (Hrsg.) (2005): Expertise: Sexuelle Assistenz für Frauen und Männer mit Behinderung. Frankfurt.

Pro Familia (2018). Hintergrund Sexuelle Vielfalt. In Sexualberatung und Sexualpädagogik im Kontext sexueller und reproduktiver Rechte. Pro Familia Bundesverband. Frankfurt.